

**СЕКЦІЯ
ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА
ІТАЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

УДК 811.1'25-115(043)

Гаргасва О.В.

старший викладач кафедри грецької філології

**НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ
ФОНОВОЇ ТА КОНОТАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ**

В сучасній лінгвістиці, а зокрема в лінгвокультурології як науці, для якої вивчення взаємозв'язку мови та культури має особливе значення, приділяється особливо велика увага дослідженню національно-культурного потенціалу мови, на який одним з перших звернув увагу ще В. Гумбольдт, зауваживши, що «різні мови – це зовсім не відмінні позначення того самого предмету, а відмінні бачення його» [3, с. 349].

Загальновідомо, що кожна мова оперує словами, виразами і значеннями, які віддзеркалюють унікальний у контексті світової культури світогляд і життєвий уклад членів певної лінгвокультури. Причому, якщо кількість безеквівалентних лексем будь-якої мови вимірюється сотнями, то обсяг фонової та конотативної лексики – тисячами номінативних одиниць. Культурний дуалізм фонової лексики, власне, і становить основну проблему в її вивченні.

Відповідно до тлумачного перекладацького словника *фонова лексика* – це лексика, що несе поряд з міжнаціональною інформацією інформацію національного характеру. Це слова, що співпадають за лексичним значенням, але різні за лексичним фоном, тобто містять додаткові знання про світ, стилістичні і семантичні відтінки, що накладаються на основне значення, яке відоме лише тому, хто говорить даною мовою. Засвоюючи те або інше слово, ми одночасно розширюємо свої знання про світ. Джерелом цих знань перш за все виступає лексичне значення слова, а також його лексичний фон – сукупність всіх тих відомостей, які пов'язані з предметом, який позначає дане слово. Такі слова, як *школа, книга, будинок*, що співпадають за лексичним значенням та тому легко перекладаються іншими мовами, розрізняються своїми лексичними фонами. Таких слів, як вже зазначалось, більшість. Повністю за значенням збігаються лише терміни.

У сучасному мовознавстві питання про фонову лексику вперше детально розглядалось в книзі Є.М. Верещагіна і В.Г. Костомарова «Мова та культура». Як вважають Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров, питання про те, чи є еквівалентними фоні слів, які повністю співпадають у понятійному плані, не допускає альтернативної відповіді. Ми не можемо говорити ні про повну еквівалентність, ні про повну безеквівалентність лексичних фонів, допустимо лише говорити про неповноеквівалентність фонів. Оскільки деякі семантичні долі фонів двох слів збігаються, а деякі розходяться Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров вводять термін, який називає слова з неповноеквівалентністю фонів – фонівими [1, С. 37-41].

Основною умовою комунікації вважається фонове знання, тобто знання реалій та культури, яким взаємно володіє той, хто говорить і слухає. За В.С.

Віноградовим, зміст фонової інформації охоплює, перш за все, специфічні факти історії і державного устрою національної спільноти, особливості географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури минулого та сьогодення, етнографічні і фольклорні поняття і тому подібне [2, С. 92-95]. Фонова інформація властива перш за все словам-реаліям, які зазвичай вимагають роз'яснення неспівпадаючих одиниць інформації лексичного фону, що відображають специфіку національної культури. Наприклад, грецьке слово *οι αρραβώνες* та українське *заручини* ніби то позначають одне і те саме поняття, але лексичні фони цих лексем не співпадають та потребують роз'яснення. Українське *Новий Рік* та грецьке *Πρωτοχρονιά* позначають свято, що святкують в Україні та Греції 1 січня кожного року. Але якщо зазирнути глибше у грецьку та українську культурні традиції та порівняти лексичні фони цих виразів, ми помітимо, що вони не співпадають повністю, бо для греків *Πρωτοχρονιά* – це важлива дата не тільки тому, що це перший день Нового року, але і тому, що це День Святого Василя (Ἁγίου Βασίλη), якого греки шанують за доброту і щедрість по відношенню до бідняків. Українське слово *колиска* та грецьке слово *η κοβία* мають спільне лексичне значення. Проте навколо кожного з цих слів є свій ореол ознак, пов'язаних з предметом, названим цим словом.

Отже, можемо зробити висновок, що фонові лексичні одиниці виділяються із загального лексичного складу під час зіставлення з лексичною системою іншої мови. Той факт, що в іншій мові існує лексичний еквівалент будь-якого слова, зовсім не означає однозначності взятих для зіставлення слів.

Національно-культурний компонент також має конотативна лексика. **Конотативна лексика** – це слова з додатковим символічним значенням. Культурно-конотативна лексика, служить для вираження не лише національного колориту, вона не просто вказує на предмети, а позначає їх відмітні властивості.

«Конотат, або конотативний компонент (від латинського слова *connoto* – *маю додаткове значення*), характеризує лише деякі слова: це додаткове емоційно-оцінне забарвлення слова – позитивне або негативне» (наприклад, *новогр. στρατιωτικό καθεστώς* – *диктаторія, χούντα; αναπλευσόμενος κόσμος* – *επαναπλευκτός κόσμος*) [4, с. 51].

Ця група слів відрізняється яскравою національно-культурною специфікою, оскільки одне й те ж слово в різних культурах може мати різні конотативні та символічні значення. Наприклад, у свідомості греків слово *νησί* (острів) пов'язане із *відпочинком, сонцем, морем, канікулами*. Але для представників інших лінгвокультур це слово може мати конотацію – *самота, відчуження, відсутність спілкування та зв'язку зі світом*. Конотативне значення слова яскраво виражене у лексемах на позначення кольорів. Наприклад, для греків та європейців в цілому *білий колір* асоціюється із чистотою, миром, досконалістю, гармонією, але для народів Сходу це колір смерті та нещастя. Сірий колір для греків ототожнюється з чимось непримітним та сумним, в той час як в Англії – це колір благородства та елегантності.

Незважаючи на те, що для кожної мови, кожної культури характерне виникнення специфічних конотацій, іноді спостерігається збіг конотативних значень в багатьох мовах. Наприклад, *лисиця* – *хитрість, голуб* – *мир, чистота, непорочність, тигр* – *сила, віслук* – *дурість, впертість, оранжевий колір* – *радість, успіх, чорний* – *сум, смерть* та ін.

Існує також поняття культурно-конотативної лексики – національне забарвлення цієї групи слів проявляється не в предметно-логічній частині їх семантичного значення, а в додатковій, зазвичай емоційно-експресивній інформації. До цієї групи слів входять слова мовного етикету, «дрібні слова» (напр.: дякую), а також філософські поняття. Яскраве культурне значення має також ономастична лексика (антропоніми, зооніми, топоніми).

Таким чином, конотативні компоненти носять суб'єктивний характер, відображають емоційно-оціночне ставлення та виконують особливу експресивну функцію. Без знання відповідних конотацій, присутніх в іноземній мові, неможливо повністю зрозуміти весь зміст, закладений у тому чи іншому висловлюванні.

Література:

1. Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного: Метод. руководство. 4-е изд. перераб. и доп. М.: Русский язык, 1990. 247 с.
2. Виноградов В.С. Введение в переводоведение: Общие и лексические вопросы. М.: ИОСО РАО, 2001. 221 с.
3. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М.: Прогресс, 1985. 456 с.
4. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики языковых единиц. М., 1986. 141 с.

УДК 81-11(38)

Кіор Ю.А.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри грецької філології

ДВОЇНА В ГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Між давньогрецькою та новогрецькою мовами існує цікава різниця щодо **числа**. У давньогрецькій мові, крім однини і множини, є ще **двоїна**. У словнику Фонду Маноліса Тріантафіллідіса в статті *δωϊκός* дається таке визначення двоїни: «(у давньогрецькій мові та в інших мовах) форми, в яких вживаються відмінювані слова (відмінки іменника або особи дієслова), коли йдеться про дві речі чи особи» [4, с. 398]. Коли іменник або займенник зустрічається в двоїні, це тлумачиться як посилення на дві сутності (предмети або особи), визначені іменником або займенником, що діють як єдине ціле або разом. Тобто двоїна зазвичай використовується, коли речі є парними: *τὸ ὀφθαλμὸν (=οἱ δύο ὀφθαλμοί)* (очі, тобто два ока), *τὸ πόδε (=τα δύο πόδια)* (ноги=дві ноги), *τὸ χεῖρε (=τα δύο χέρια)* (руки=дві руки). Але також вона може використовуватись і коли йдеться про інші речі: *τὸ ἰχθύε 'δύο ψάρια'* (дві риби), *τὸ ἀκτῖνε 'δύο ἀκτίνες'* (два промені) [5]. Особливу форму для позначення пари мають не лише іменники. Також особливу форму виявляють дієслова, які вживаються з ними. Наприклад, третя особа множини дієслова *εἶμι 'εἶμαι'* (бути) – це *εἶσι*. Однак, коли підметом виступає іменник у двоїні (який означає пару), використовується не дієслово *εἶσι*, а форма *ἔστων* [6].